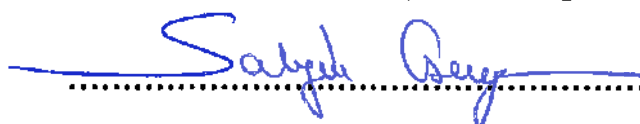

Javaslat a
„Salla múzeum”
települési/tájegységi/ágazati
értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Sabján Csenge

..... (aláírás)

Zalalövő, 2023.09.18.

Tartalomjegyzék

1. A javasolt érték „Salla Múzeum” szöveges elemzése a mellékletben megadott formai követelmények alapján.
2. A csatolt fényképes dokumentáció- saját készítésű felvételek.
3. Támogatói nyilatkozatok a Göcseji Múzeum, a Zalalövői Városszépítő és Környezetvédő Egyesület és a Zalalövő Tájház Egyesület részéről.
4. Hozzájáruló nyilatkozat a javaslattevőtől a teljes dokumentum további felhasználásáról.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Sabján Csenge

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Sabján Csenge

Levelezési cím: 8999 Zalalövő, Margaréta út 1.

Telefonszám: +36305653822

E-mail cím: csenge.sabjan28@gmail.com

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: Salla Múzeum

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:

- agrár- és élelmiszergazdaság
- egészség és életmód
- épített környezet
- ipari és műszaki megoldások
- kulturális örökség
- sport
- természeti környezet
- turizmus és vendéglátás

a szakterületi besorolás indokolása:

A múzeumon belül a berendezett kiállítóhelyekben *Zala megy római kora* címmel tekinthető meg egy állandó kiállítás, valamint egy kamara-kiállítás, mely három termen keresztül várja a látogatóit. Az udvaron egy római ház átriumának installációja áll. A romkertben az épített házak részleges feltárásai tekinthetők meg jelenleg.¹

3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:

- igen

amely nemzetiség:

- nem

4. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: 8999 Zalalövő, Kossuth Lajos utca 3.

¹ <https://www.zalalovo.hu/turizmus/latnivalok/salla-muzeum> [Letöltve:2023. 09. 12.]

5. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

- települési
- tájegységi
- ágazati

amely értéktár neve: Zalalövői Települési Értéktár Bizottság

6. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indokolása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó érték, a nemzetiségi vonatkozások, a nemzetiséghez való kötődés bemutatása):

A római kori Zalalövő (Salla) története több mint 2000 éves múltra tekint vissza. Salla városa a Zala folyó felső K-NY irányú szakaszán, a mai Zalalövő központja alatt helyezkedett el. A régészeti feltárásokból ismert, hogy a vidék első lakói nem a rómaiak voltak. A település fejlődéséhez nagyban hozzájárult a rajta keresztül haladó úthálózat. A Római Birodalmat és az Észak-Európát összekötő kereskedelmi útvonalak akadályai az Alpok volt. A kor emberei az északi tengerparthoz történő eljutást a hegy megkerülésével tudták elérni. Így alakult ki a Sallán keresztül haladó kereskedelmi útvonal, a Borostyánkő út.² A Borostyánkő út annak ellenére, hogy az ókorban épült nevét nem akkor kapta. Elvértve pár helyen említés szintjén használták, de J.M. Navorro 1925-ös publikációját követően maradt rajta a Borostyánkő elnevezés. Aquileiából indult és érintette Emon-t (a mai Ljubjana), Petroviot-ot (a mai Ptuj), Sallát (a mai Zalalövő), Savaria-t (a mai Szombathely), Scarbantia-t (a mai Sopron) és Carnuntum-ot (a mai Bad Deutsch Altenburg). Az út szélessége 6,5-7 méter lehetett, mészkőből faragott kövekkel rakták ki. Jelentőségét az út mentéről előkerült gyöngyök, bronzlemezek, vaskori borostyán gyöngyök, borostyán ékszerek, császárkori korszok is mutatják.³ A Kr.e. I. században a területet a kelta boiok uralták, majd egy összezapás után vereség miatt a Kisalföld vidékére kényszerültek. Salla területének berendezkedéséről és összetételéről számos feltevés maradt fenn.

Zalalövőn az első munkálatokat 1973-ban kezdték meg. Az első körben végzett feltárások során boronavázis épületek legalsó rétegeit találták meg, berendezkedéseikből ítélve az őslakosság építette ezt jóval hamarabb, mint a rómaiak az utat. Az általuk lerakott

² Molnár András (szerk.) 1998: Zalalövő története 5.o.

³[https://romaikor.hu/romai_birodalom_provinciai/pannonia_\(a_mai_magyarorszag_nyugati_resze___dunantul\)/romai_elet_pannoniaban/a_borostyan_legendaja/cikk/borostyan_kereskedelem_es_a_borostyanko_ut](https://romaikor.hu/romai_birodalom_provinciai/pannonia_(a_mai_magyarorszag_nyugati_resze___dunantul)/romai_elet_pannoniaban/a_borostyan_legendaja/cikk/borostyan_kereskedelem_es_a_borostyanko_ut)
[Letöltve:2023. 09. 12.]

rétegek erőteljesen megkülönböztethetők, főként ÉK-DNY-i és erre merőleges építkezés a jellemző. Feltehetőleg a kereskedelmi út kialakítása rendezte be a települést. A polgári fejlődés csírái a katonai tábor körül kialakult falusias életmód második fázisa idején kezdett el kibontakozni. A tábor megszűnése után a hely felszabadult és egy iparos negyedde rendezkedett be. Erre a talált fémfeldolgozásra alkalmas eszközökből és egy talált fazekas kemencéből következtek. Az utakat már kavicsal borították. A házak alapja szintén boronaváz, falai vékonyabbak és kisebbek voltak. A fejlődés mértékéhez nagyban hozzájárult, hogy Hadrianus császár több más pannóniai településsel együtt Sallát is municipiummá emelte.⁴

Sallában már a városi rang előtt is megtalálhatóak voltak a kőépületek és a közműhálózat, azonban a kinevezés egyértelműen új lendületet adott a településnek. A megtalált csatornafedelek is a fejlett közműhálózatot és a csatornarendszer bizonyítékául szolgálnak. A feltárások során a lakóházak kinézetének leképezésére is lehetőség nyílt. A településen a szegényebektől a legelegánsabb házakig megtalálható volt minden. A II. század első évtizedei után a fejlődés megtorpan, ennek konkrét okát nem sikerült nyomon követni, szó lehetett egy természeti áradásról is akár. A recesszió az éremforgalom csökkenésében is tapasztalható volt már Hadrianus idejében is, ennek egy lehetséges magyarázata a provincián belül fellépő problémák, amik Salla településére is kihatottak. Ahogy a település úgy a Borostyánkő út szerepe is megváltozott a II. század első évtizedeinek végére. Inkább már egy összekötő szerepet töltött be. A főút melletti feltárások eredményeként rengeteg szobrot és síremléket találtak, amik a virágzó korszak idejéből származhattak. A békés mindennapoknak 169-ben a markomann-kvád betörése vetett véget. A negyedik századtól a terület több kisebb egységre szerveződött és a székhelyek is megváltoztak. Salla a IV. század során újra fejlődésnek indult, ebből az időszakból találták meg a villa publica-t, amit 315-320 között építettek és 360-ban felújítottak. A villa publica egy közel 3000 m² alapterületű objektum és különböző funkciójú helyiségekkel volt berendezve. A kisebb helyiségek alatt padlófűtés- rendszer maradványait is megtalálták.⁵

Az első feltárások 1973-1989, a második 2000-2006 között folytak. A lakók életében fontos szerepet töltött be a villa publica, mint középület. Tizennyolc helyiséget sikerült feltárni a hatalmas kiterjedésű területen. Találtak bennük téglával burkolt medencét, növényi díszek maradványait, edényeket, nagy luxusra következtethető dolgokat azonban

⁴ Molnár András (szerk.) 1998. Zalalövő története 21-29.o

⁵ Molnár András (szerk.) 1998. Zalalövő története 30-43. o

nem. A település feltehetőleg a IV. század körül kiürült, a rómaiak szervezeten távoztak és minden mozdítható dolgot vittek magukkal.⁶

Sok év eltelte után Zalalövő területén újabb régészeti ásatásokat végeztek a Göcseji Múzeum munkatársai a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézet megbízásából. A feltárás menetét Eke István ásatásvezető koordinálta. A kutatók sejtették, hogy a területen még vannak fel nem tárt, rejtett ókori maradványok. A kutatás eredményeként a Borostyánkő út egy részét, egy Vénusz szobrocskát, pénzérméket, fibulákat, kolompokat és lakóházak maradványait találták a Zala folyótól délre eső területen. A munkálatok megkezdése előtt egy magnetométeres és talajradaros vizsgálatot is végeztek és egy fémkereső csoport is átvizsgálta a mintegy 700 négyzetmétert. A közel háromszáz pénzérmét, ami találtak a 2-4. században használhatták. A lakóház részek, amiket szintén frissen tártak fel hasonlóan a 2-4. században épülhettek és használhatták őket. A lakóházak mellett gazdasági és ipari épületek is lehetettek. A maradványokon égési nyomokat is felfedeztek a régészek, melyek háborúra vagy más tüzesetet sejtetnek. A munkálatok ideje alatt Dr. Redő Ferenc nyugalmazott régész is jelen volt, aki közel 20 éven át kutatta az ókori Zalalövő múltját. Az újabb feltárások igazolják, hogy az ókori Salla sokkal nagyobb volt, mint ahogy korábban feltérképezték és a maradványokból következtetni lehet, hogy egy magas igényű lakosság élt. A talált tárgyak jelenleg a Göcseji Múzeum restaurátorműhelyében vannak, a későbbiekben kiállításokon lehet majd megtekinteni.⁷

A Salla Múzeumban 2023.09.08-án jártam 15 év után újra. Az általános iskolai élmény után egészen más érzés volt belépni a helyiségbe és megszemlélni a több ezeréves tárgyakat. A bejárati ajtón belépve egyből az első terembe találja magát a látogató, mely a kor temetkezési szokásaival foglalkozik és az ezzel kapcsolatos talált tárgyakat mutatja be. A falakhoz támasztott kövek Kr.u. I.-II. és IV. századra eredeztethetők vissza. A köveken különböző jeleneteket is ábrázoltak ilyen például egy vadászjelenet vagy egy családról készült portréhoz hasonló kép (2-6. kép). A terem közepén egy makett látható, ami egy halomsírt szemlélt. Az oldalán megtalálható kistáblán olvasható: *Dromoszír, belső előkamrával- Rappoltenkirchen, Alsó-Ausztria*. A halomsír egy sajátos fajtája a temetkezésnek, a rítus elsősorban Pannóniában a Dráva és a Répce közötti területeken fordult elő, így Zalalövőn csak kivételesen található erre példa. A halomsírok belsejében a hamvasztásos temetkezés minden formája fellelhető volt mint- a szórt hamvas sír, urnasír,

⁶ <https://gocsejimuseum.hu/muzeum-iskola-szertar/utazas-a-romai-korba-salla-villa-publica> [Letöltve:2023. szeptember 17.]

⁷ <https://magyarmuzeumok.hu/cikk/zalalovo-romai-kori-emlekei> [Letöltve:2023. 09. 12.]

kőládásír. Típusaik között is több fajta előfordult mind a kerek, falazott, négyszögletes, bolthajtásos. A rómaiak ezt a fajta temetkezést feltehetőleg a boi törzstől vették át, alkalmazkodtak a helyi szokásokhoz. A római császárkorban már a sírok megjelölésére sírdombot és sírkertet használtak, amit kerítés vagy fal jelölt. Egy-egy család egy közös temetkezőhelyre temetkezett, a több generáció nevét egy táblára tüntették fel. A Zala megyében megtalált sírkövek a római kori út mentén vagy a Zala víziútja mentén kerültek elő. Ezek stájer márványból készültek és az I-II. századból származtak. A bejáratú ajtó melletti falon egy tábla mutatja be a kezdeményezők és közreműködők névsorát. A kiállítás ötletgazdája és koordinátora Dr. Vándor László volt, a forgatókönyvért és a rendezésért Kőfalvi Csilla volt a felelős. Dr. Redő Ferenc, aki rendkívül sokat tett Zalalövő múltjának felderítése érdekében a szakmai részért és tanácsadásért felelt. A művészeti terveket Bánkúti Albin, a fotókat Mauzer Ildikó és MTI Fotó Kft. készítette. A megépítésben és berendezésben közreműködött Hideg Zoltán, Góczán Attila, Bogya Lehel, Tornóczy János, Tóth Zoltán, László József, Lukács Gyula, Varju András, Varga Imre, Szép Tibor és Asztalos György. A kiállítás támogatója a Nemzeti Kulturális Alap és Zalalövő Nagyközség Önkormányzata volt.

A második terem (11-13.kép) átérve a mindennapi életben használt tárgyakat mutatják be a Zala megyei leletek alapján. A vitrinekben láthatunk helyben előállított és import tárgyakat, mécseseket, fémtárgyakat, csatokat és fibulákat, ékszer, író és varróeszközöket is. A falakon látható térképek a tárgyak birodalmon belüli elhelyezkedését és lelőhelyeit szemlélteti. Láthatunk még egy falutérképet a feltárások színhelyeiről, illetve egy rajzot a romkertben található villa publica rekonstrukciójáról.

A harmadik terem (14-19.kép) nem más, mint egy tipikus római ház leképezése. Az egyik falon a pompeji villa belső udvarának fotója van, a többi falon a villaépítészet formáinak legszebb példái láthatók. A terem sarkaiban hombárok, illetve amforák lettek elhelyezve.

A romkertben (20-23.kép) egy IV. századi úti állomás nagyobb részlete és egy II. századi fürdővel ellátott polgárház helyiségei láthatók. A romkert mai állapotában csak félig van feltárva É-D irányú átlójától K felé eső részén. A II. századi fürdő objektumai rossz állapotúak, mivel a maradványok védelmét a feltárás után nem tudták teljes mértékben biztosítani.

A Múzeumban található még egy terem, melyben Varga József volt zalalövői lakos állandó kiállítása tekinthető meg. Saját ihletésű a mindennapi életet megjelenítő festményein keresztül (24-26.kép).

7. Indokolás az értéktárba történő felvétel mellett:

A Salla Múzeum szervezett tematikával mutatja be Zalalövő történetét, ami egészen az ókorig nyúlik vissza. Az ide látogatók megtekinthetik és megismerhetik a város történelmét, a kor embereit, szokásait és használati tárgyait. A Múzeum különlegességét az adja, hogy ez az egyetlen épület a városban, ami az ókori történelmet meséli el és emlékeztet rá. Az épület egyedisége miatt a települési értéktárba történő felvételét ajánlom.

8. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

<https://gocsejmuzeum.hu/muzeum-iskola-szertar/utazas-a-romai-korba-salla-villa-publica> [Letöltve:2023. szeptember 17.]

Magyar Múzeumok 2023. <https://magyarmuzeumok.hu/cikk/zalalovo-romai-kori-emlekei> [Letöltve:2023. 09. 12.]

Molnár András (szerk.) 1998. Zalalövő története 21-29.o

Molnár András (szerk.) 1998. Zalalövő története 30-43. o

Molnár András (szerk.) 1998: Zalalövő története 5.o.

Rómaikor 2023.

[https://romaikor.hu/romai_birodalom_provinciai/pannonia_\(a_mai_magyarorszag_nyugati_resze___dunantul\)/romai_élet_pannoniaban/a_borostyan_legendaja/cikk/borostyan_kereskedelem_es_a_borostyanko_ut](https://romaikor.hu/romai_birodalom_provinciai/pannonia_(a_mai_magyarorszag_nyugati_resze___dunantul)/romai_élet_pannoniaban/a_borostyan_legendaja/cikk/borostyan_kereskedelem_es_a_borostyanko_ut) [Letöltve:2023. 09. 12.]

Zalalövő látnivalók 2023. <https://www.zalalovo.hu/turizmus/latnivalok/salla-muzeum> [Letöltve:2023. 09. 12.]

9. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

<https://www.zalalovo.hu/turizmus/latnivalok/salla-muzeum> [Letöltve: 2023.09.18.]

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképes dokumentációja- saját készítésű felvételek (2023.09.08.)

1. kép

A múzeumot 1999-ben rendezték be, a fenti tábla a bejárati ajtó mellett található.

2. kép
A táblán szereplő felirat:
Sírkő, Zalaszentgyörgy II. század

3. kép
Táblán szereplő felirat:
Baksáról, a Kerka folyó medréből
előkerült sírkő I-II. század

4. kép
Táblán szereplő felirat:
Sírkő, Inkey-kápolna,
Nagykanizsa, II. század első fele

5. kép
Különböző jeleneteket megjelenítő sírkövek.

6. kép

Apa, anya és gyermeküket megjelenítő kő.

7. kép

Halomsír makettja a terem közepén.

8. kép

Térkép- Pannónia Provincia meghódítása.

9. kép

Térkép- Augustus birodalma.

10. kép

Az első terem másik szemszögből fényképezve.

11. kép

Korsók, tálak.

12. kép
Edények, tányérok.

13. kép
Edények, pohárkák, tálak.

14. kép
Amfora, edény és tál töredékek.

15. kép
Római kori hétköznapi jelenet.

16. kép
Római pompás építkezési stílus
képe.

17. kép
Amfora a sarokban.

18. kép
Megmunkált kerámia edények.

19. kép
Edények.

20. fénykép: Polgárház falai

21. fénykép
Polgárház falai II.

22. fénykép: Polgárház falai III.

23. fénykép

Fürdő objektum maradványai

24. fénykép
Varga József fényképei

25. fénykép
Varga József festményei II.

26. fénykép
Varga József festményei III.

Támogatói Nyilatkozat

A Zalalövő Városszépítő és Környezetvédő Egyesületének nevében támogatom Sabján Csenge azon kezdeményezését, hogy a „Salla” Múzeum 1100 (hrsz.) a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény valamint a magyar nemzeti értékek és hungarikumok gondozásáról szóló 324/2020 (VII.1.) Korm. rendelet alapján a Zalalövői Települési Értéktárba felvételre kerüljön.

Egyesületünk elkötelezett a nemzeti értékeink megőrzése iránt, így rendkívül fontosnak tartjuk és szívből támogatjuk a „Salla” Múzeum felvételét a Zalalövői Települési Értéktárba.

Zalalövő, 2023. szeptember 18.

Zalalövői Városszépítő és
Környezetvédő Egyesület
8999 Zalalövő, Szabadság tér 1
Adószám: 18964642-1-20

elnök helyettes

Támogatói Nyilatkozat

A Zalalövő Tájház Egyesületének nevében támogatom Sabján Csenge azon kezdeményezését, hogy a „Salla” Múzeum 1100 (hrsz.) a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény valamint a magyar nemzeti értékek és hungarikumok értéktárba való felvételéről és az értéktár bizottságok munkájának szabályozásáról szóló 324/2020 (VII.1.) Korm. rendelet alapján a Zalalövői Települési Értéktárba felvételre kerüljön.

Egyesületünk elkötelezett a nemzeti értékeink megőrzése iránt, így rendkívül fontosnak tartjuk és szívből támogatjuk a „Salla” Múzeum felvételét a Zalalövői Települési Értéktárba.

Zalalövő, 2023. szeptember 18.

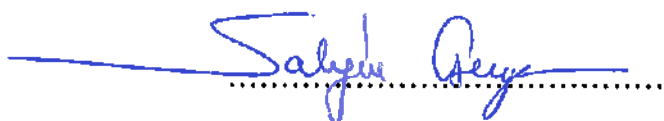
Komáromi István

elnök

HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT

Alulírott Sabján Csenge (szül.: Szombathely, 2000.08.28., anyja neve: Kovács Zsanett) nyilatkozom a magyar nemzeti értékek és hungarikumok értéktárba való felvételéről és az értéktár bizottságok munkájának szabályozásáról szóló 324/2020 (VII.1.) Korm. rendelet 8. § (4) bekezdés h) pontja szerint, hogy a jogszabályi feltételeknek való megfelelés érdekében az általam készített „Salla Múzeum” javaslati tervének teljes dokumentációját, melyet a települési értéktárba történő felvételéhez készítettem a Zalalövői Települési Értéktár Bizottság és a Zalalövői Közös Önkormányzati Hivatal részére felhasználási és terjesztési céllal átadom.

Kelt: Zalalövő, 2023 (év) 12. (hónap) 18. (nap)

Sabján Csenge

Jelenlévő tanúk aláírásukkal igazolják, hogy a fenti nyilatkozatot előttük írta alá, illetve aláírását előttük sajátkezű aláírásának ismerte el.

1. Tanú

Név: BORNÁK CSILLA.....

Lakcím: 8999 ZALALÖVŐ, KÖLCSEI 7. U 44.....

Szem.ig.szám: 646 920 MF.....

Aláírás: .....

2. Tanú

Név: BONOL LA'SZLÓNÉ.....

Lakcím: 8999 ZALALÖVŐ
SZÉCHÉNYI T. U. 4.....

Szem.ig.szám: 708 480 DE.....

Aláírás: .....